

Emlékezés Petőfi S. Jánosra

(1931–2013)

Kevesen vannak, akiknek példája segít megértenünk, miből is áll az igazi nagyság. Immár még kevesebben.

2013. február 10-én elhunyt Petőfi Sándor János. A nyelvtudomány legkimagaslóbb alakjainak egyike volt, a Maceratai Egyetem professzor emeritusa, a Bielefeldi Egyetem professzora, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja, a Nyelvtudományi Intézet Külső Tanácsadó Testületének tagja. A pályatársak és a tanítványok március 5-én vettek tőle búcsút az MTA Nyelvtudományi Intézetében; hamvait szűk családi körben helyezték örök nyugalomra. Bármerre tekintünk azonban, egy hatalmas család gyászoló tagjait látjuk magunk körül, azét a szellemi családot, melybe kevés hazai nyelvész van, aki így vagy úgy ne tartozna bele, s amelyhez annyian tartoznak határainkon túl is.

Az igazi nagyság alkotóelemei között mindig felfedezzük a szeretetet és a szeretetreméltóságot. Mindazokat, akiknek megadatott a Petőfi S. Jánossal való közvetlen találkozás lehetősége, azonnal rabul ejtette a belőle áradó szeretetteljes derű, természetes kedvesség, a másik elfogadásának készsége. A rá emlékezők egyike ezt így fogalmazza meg: „*a bizalmasság, a bensőségeség, a meghittség érzését adta minden egyes találkozásunkkor*”¹. Észrevétlenül könnyítette meg a társaságában való feloldódást a szellemi nagysága előtt szorongva álló tisztelőinek. Magától értetődő módon vont maga köré az embereket, miközben magától értetődő és hiteles szerénységgel állt a középpontban, kérdezve, de kérdéseivel sosem elbátortalanítva, s ha kritikát fogalmazott meg, azt mindig a legnagyobb hozzáértéssel, egyben a legfinomabb tapintattal tette. Ahogyan ugyanebben a megemlékezésben olvassuk: „*mindig mindenki megkaphatta tőle a konvenciókon való felülemelkedés lehetőségét*”.

Ez az attitűd mélyről, abból a tartásból fakadt, mely életének és munkásságának minden területén bizonyosan meghatározó volt. Tőle magától ismerhetjük meg legpontosabban ennek a gyökereit. Egy tervezett könyvsorozat meg nem valósult kötetéhez írott szinopszist egy másik visszaemlékező tette közzé.² A könyvben tudomány és világnézet kapcsolatáról szóló gondolatait, személyes vallomását olvashattuk volna. A szinopszisban világnézetének forrásaira világít rá, az alapvető értékek és értékorientációk fogalomkörét vizsgálva, s ezzel összefüggésben föltéve azt az alapkérdést, hogy „*életünkkel hagyunk-e nyomot a világban, és ha igen, hogyan és milyet?*”. Idézem, kiemelve Petőfi választát.

1.1. A tények

1931-ben születtem Miskolcon. Alig múltam négyéves, amikor apám meghalt, jóformán nem is emlékszem rá. Özvegy anyámmal, mostoha nagyanyámmal és a nálam nyolc évvel idősebb nővéremmel laktunk együtt egyetlen, korábban mosókonyhának használt kis helyiségben, amely fáskamrákkal, disznóólakkal és tyúkólakkal körülvéve a ház középső udvarában volt található.

Ez az udvar volt a *birodalmam*, a benne található tárgyak a *játékszereim*, élőlények a *játszótársaim*. Abban az udvarban nagyon jól éreztem magam. Nem csoda, mert számomra rendkívüli dolgok történtek ott velem. A baromfiudvar két jércéjével igen hamar barátságot kötöttem, el is neveztem őket, az egyiknek a *tyukica*, a másiknak a *kontyuli* nevet adtam. Ezek a jércék a szó legteljesebb értelmében tudtak játszani. Úgy játszottak, mint a kutyák: ha eldobtam egy kis faágat, visszahozták nekem a csőrükben. De más vonatkozásban is úgy viselkedtek, mintha kutyák lennének. Ha nem voltam otthon, vártak. Megérezték, hogy közeledem a kapuhoz, és sajátos, szinte a földet érintő alacsony repüléssel jöttek elém.

1.2. A következtetések

Az előzőekben felsorolt tényekből az következik, hogy ahhoz, hogy jól érezhessük magunkat, nincs szükségünk objektíve is rendkívülinek minősíthető dolgokra, eseményekre. *Egyetlen dolog fontos: az, hogy azt, ami tényként élénk tárul, kielégítő válaszként foghassuk fel a belső elvárásainkat meghatározó értékorientációinkra. Ha ennek bekövetkeztét kifejezésre is tudjuk juttatni, életünkkel ez által hagyunk nyomot a világban, és pedig mások számára is meggyőzőt.*

A szinopszis és a belőle idézett néhány bekezdés alapján azonban nemcsak Petőfi S. János emberi alapállásáról próbálhatunk képet alkotni, hanem ráismerünk bennük munkásságának, műveinek néhány meghatározó sajátosságára is. Az éleslátó, a lényeg megragadását lehetővé tevő analitikus készségre, az empiria és az absztrakció precíz összekapcsolásának igényére és képességére, a szigorúan következetes módszerességre, a gondolatok világosan, szemléletesen tagolt megformálására s arra a törekvésre, hogy a jelenségek leírását, értelmezését s a belőlük levont következtetéseket egységes logikai rendbe foglalja, formalizálja, és ennek megfelelően modellt alkosson. Fogalmazásmódját a kifejtettség, a kifogástalan pontosságot és teljességet biztosító explicitesség jellemezte. Ha a kifejtendők koherenciája úgy kívánta, nem riadt vissza az ismétléstől, a redundanciától sem, gondosan vezetve végig olvasóját a tények, összefüggések és következtetések láncolatán. Békési Imre szerint „*magyar nyelven is*

német precizitással fogalmazott”, „*egy költészetkedvelő irodalmár érzékenységgel s egy szigorú matematikus következetességével*”.³ Pontossága és fegyelmezettsége az élet minden területén megnyilvánult, s erre az őt hallgatók, az őt olvasók s a munkáit olvasó kutató- és szerzőtársak maguk is önkéntelenül ráhangolódtak.

Érdeklődése középpontjában kezdettől fogva az irodalom állt, amihez azonban természettudományos végzettség is társult. Az irodalomhoz már az elemi iskolában maradandó élmények fűzték, a gimnáziumi tanulmányok pedig – nagy hatású magyartanárának hála – megpecsételték sorsát, ahogyan ő maga fogalmaz. Előbb mégsem bölcsésznek állt. Az idézett kéziratban így vall erről: „*arra a meggyőződésre jutottam, hogy jobb, ha az egyetemen valami maradandóbbat tanulok, mint azt, amivé az irodalom kezdett akkor válni*”. Ezért tanult inkább matematikát és fizikát, miközben az Egyetemi Könyvtár olvasótermében rendületlenül olvasott, különösen a friss szerzeményű könyveket, minden tudományterületről. Rendkívül tág intellektuális látóhatárának, erudíciójának megalapozása és fölépítése mindeközben a szövegek, az irodalom titkának megismerése mint központi cél köré szerveződött. Azután mégiscsak elvégzett egy bölcsész szakot is, így jutva vissza – nagyon is *logikusnak* bizonyuló kerülő úton – az irodalomhoz. Idézzük tovább a tudományról és világnézetéről szóló írást:

Hivatásomat az az igény határozta meg, hogy létrehozzak egy olyan elméleti apparátust, amelynek felhasználásával a szövegek valamennyi releváns aspektusa elemezhető és leírható.

Ennek az apparátusnak kulcsfontosságú eleme egy úgynevezett kanonikus nyelv, amelynek az a feladata, hogy a szövegek elemi összetevőihöz szintaktikai, szemantikai és pragmatikai információkból álló hármasokat rendeljen, majd egy ilyen hármasat értelmezzen a teljes szöveg szintre is.

Az egyetemi éveket követő tevékenysége szerteágazó gazdagságot mutat. Kamatoztatta matematikusi végzettségét, s eleinte mint a számítógépek, a korabeli kibernetika egyik legjobb hazai szakértője tűnt fel. Nem vált mindez el azonban az információelmélet szemiotikai, nyelvészeti és irodalmi vonatkozásaitól. „*A szövegek nyelvészeti és hermeneutikai megközelítése között vert hidat*”, fogalmaz Voigt Vilmos⁴, akivel szócikket írt *Irodalom és információelmélet* címmel a Világirodalmi lexikonba. Ez a kettősség egész munkásságát jellemzi. Lenyűgöző nyelvészeti előadásaiiban, tanulmányaiban, melyeket legszívesebben irodalmi, sőt költői művekből vett példák köré szőtt, vagy egyenesen a más művészeteket megihlető költemények multimediális, megzenésített változatainak szentelt, mindig egységben mutatkoznak meg a különböző tudományterületek megközelítésmódjai, a költészet esszenciája s annak (szemi-) formális-logikai megragadása.

Mindez pedig hét – angol, francia, japán, magyar, német, olasz és spanyol – nyelven is olvasható, s a kutatótársak, szellemi partnerek, barátok és tanítványok sokasága számos országban fellelhető. A tudományterületek, nyelvek, kapcsolatok és kapcsolódási pontok e széles köre jelzi, de csak sejtenünk engedni, mekkora is ez a szomorú veszteségét gyászoló szellemi család.

Életútját ő maga hét szakaszra osztja, melyből az első három s a legutolsó színtere Magyarország, a közbülső három pedig – sorrendben – Svédország, Nyugat-Németország és Olaszország.

Az 1931. április 23-án Miskolcon született Petőfi Sándor János Debrecenben, a Kosuth Lajos Tudományegyetemen (ma: Debreceni Egyetem) szerzett előbb (1955-ben) matematika–fizika–ábrázoló geometria, majd (1961-ben) német nyelv és irodalom szakos diplomát. Debrecenben s aztán Budapesten tanított középiskolákban 1955-től 1964-ig, amikor kutatói munkát kapott. A külföldre távoztáig tartó öt év alatt az MTA Számítástechnikai Központja és Nyelvtudományi Intézete munkatársa volt. Itt olyan – vele egykorú – kollégákra talált, akik ugyancsak meghatározó alakjai lettek a magyar nyelvtudománynak: Kiefer Ferencre és Szépe Györgyre. Az utóbbinak, aki szintén csak nemrég, Petőfit kevéssel megelőzve távozott közülünk, ösztönző szerepe volt abban, hogy Petőfi elindult a szemiotikai szövegtanhoz vezető útján. Ez az út földrajzi értelemben előbb – hosszú időre – távol vitte hazájától. 1969–1970 között Svédországban, az Umeå-i, illetve a Göteborgi Egyetemen, majd 1971-től Németországban, a Konstanzi Egyetemen folytatott kutatómunkát. 1971-ben védte meg doktori értekezését, és habilitált Umeåban, s 1972-ben kapott professzori kinevezést a Bielefeldi Egyetemre, ahol a Nyelvészet és Irodalomelmélet Kar szemantika tanszékét vezette. Az út tizenhét németországi év után Olaszországba vezetett tovább, a Maceratai Egyetemre, ahol 1989-től nyugállományba vonulásáig a nyelvfilozófia professzora volt. Az egyetem 2007-ben professor emeritusi címmel ruházta fel, és kinevezte az akkor megalakított *Centro di Documentazione e ricerca sugli approcci semiotico-testologici alla multi ed intermedialità* igazgatójának. Ennek a tanítványai közreműködésével vezetett kutatóközpontnak az irányítása alól 2011-ben mentették fel, saját kérésére. Közben – a rendszerváltozástól fogva – egyre intenzívebbé vált hazai jelenléte; ő maga életpályája hetedik, magyarországi szakaszának kezdetét 2007-ben jelöli meg.

Páratlan gazdagságú tudományos pályájának első nyelvészeti dokumentuma német nyelvtörténeti tárgyú szakdolgozata (*Umschreibungen in dem Werk „Der Arme Heinrich“ von Hartmann von Aue. Grammatische und stilistische Untersuchungen*). Hamar megmutatkozik azonban, milyen távlatokban, mekkora ívű vállalkozásban gondolkodik. Ennek mezsgyéit együttesen jelöli ki az irodalomtudomány, a nyelvészet, a nyelvfilozófia, a szemiotika és a kommunikációelmélet. Orosztudása és az angol nyelvű szakirodalomban való tájékozódása még a kezdeti időkben sem vezetett a szovjet vagy amerikai nyelvészek ötleteinek egyszerű átvételéhez: szinte legkorábbi írásaitól kezdve megvoltak a maga elképzelései a szövegek elemzésére. Doktori értekezése pedig, amely *Transformationsgrammatiken und eine ko-textuelle Texttheorie* címmel monográfiaként is megjelent, már nagy visszhangot váltott ki. Ettől fogva munkásságának meghatározó szerepe volt a (többféle néven, így szövegnyelvészetként, szöveggrammatikaként is ismert) szövegtan kibontakozásában.

Életművében nincsenek törések. Szövegfelfogásának, elméletének fejlődésében két fő periódus rajzolódik ki: az 1970-es éveké, amikor a modellalkotásban a szövegszerűségnek a szövegen belüli – saját műszavával: kotextuális – tényezőire koncentrált, és az 1980-as években kezdődő pályaszakasz. Ez utóbbinak az alapvetése a *szövegstruktúra világstruktúra* elmélet (*TeSWeST*), mely a szemiotikai szövegtan (vagy szemiotikai textológia) névre keresztelt, folyamatosan továbbfejlesztett szövegtani mo-

delljének kiindulópontja. Elmélete a szöveget a kommunikációban betöltött funkciójára tekintettel veszi figyelembe, s olyan komplex jelnek tekinti, melynek – a verbális anyag jellemző dominanciája mellett – lényegi sajátossága a multimedialitás. Az így felfogott szöveg nem a nyelvtudomány kizárólagosan birtokolt kutatási tárgya, ellenkezőleg: leírása csakis interdiszciplináris keretek között képzelhető el. Az elmélet kifejtésének ezért mindig lényeges komponense munkáiban a szövegtani kutatás diszciplínakörnyezetének a bemutatása. Erről az interdiszciplinaritásról akadémiai laudációjában azt olvashatjuk, hogy az nála „nem jelszó, hanem kutatói létforma: a tudományos megismerés sokféleségének tiszteletben tartása, a különféle megközelítésekben rejlő értékek elismerése, az átfogó, differenciált problémamegoldó gondolkodás hatékony módszere, a szűk érdekközösségeket jellemző partikuláris szemléletmódon való felülemelkedés eszköze”⁵. Ezért is válhatott a szemiotikai textológia elméleti kerete annyi s oly sokféle indíttatású, orientációjú kutatónak közös kommunikációs, együttműködési platformjává, amint arról például a Debreceni Egyetemen szerveződött poliglott szövegtani kutatóprogram is tanúskodik. Petőfinék 2004-ben az Akadémiai Kiadónál jelent meg *A szöveg mint komplex jel* című könyve, elméletének magyar nyelvű összefoglalása.

Rendkívül termékeny szerző volt. „Hét nyelven beszélő” bibliográfiája sok száz tételt tartalmaz: nemzetközi rangú folyóiratokban és könyvsorozatokban megjelent munkákat, közöttük vagy kéttucatnyi (önállóan vagy társszerzőként jegyzett) monográfiát s háromtucatnyi (szerkesztőként vagy társszerkesztőként jegyzett) tanulmánykötetet. Több tankönyv szerzőjeként, társszerzőjeként sokat tett a szövegtan hazai oktatásáért is. Két, a szövegtan legtekintélyesebb nemzetközi fórumai sorában számon tartott könyvsorozatnak is alapító szerkesztője volt (*Research in Text Theory*, de Gruyter kiadó [1977], *Papiere zur Textlinguistik*, Buske kiadó [1974]). Folyóiratot (*Text*) alapított Teun A. van Dijkkal, Magyarországon pedig két periodika létrejötté is fűződik a nevéhez: Szegeden – Békési Imrével és Vass Lászlóval – a *Szemiotikai Szövegtan* (1990), Debrecenben pedig – Szikszainé Nagy Irma, illetve Dobi Edit közreműködésével – az *Officina Textologica* (1997) megalapítása.

Petőfi S. Jánost, a nemzetközi tudományos világban egyik legismertebb magyar nyelvész a nyelvtudomány olyan karizmatikus személyiségeként tartják számon, aki nemcsak tudományterületének (vagy inkább tudományterületeinek) úttörője volt, hanem integratív tudományszervező is, akit a világ számos pontján vall mesterének egykori tehetséges tanítványainak sokasága. Bár munkáséveinek több mint felét külföldön töltötte, hazájával, a magyarországi kutatóhelyekkel, a magyar kutatókkal sohasem szakadt meg kapcsolata, sőt: a rendszerváltás előtti időkben minden tőle telhető segítséget megadott nekik, az új korszak megnyíltával pedig mind intenzívebben vállalt részt a honi és a határon túli magyar szövegtani-szemiotikai műhelyek – Pécsi Tudományegyetem, Debreceni Egyetem, Szegedi Tudományegyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Kolozsvári Egyetem – tevékenységében. Múlhatatlan érdemei vannak ezeknek a munkálatoknak az intézményesülésében, a nemzetközi tudományos vérkeringésbe való bekapcsolásában, a különböző égtájak és kultúrák kontextusában folyó kutatások összehangolásában. Nem túlzás, amit szintén akadémiai laudációjában olvasunk: „Annál többet, mint Petőfi S. János, hazája – és a környező országok magyar nyelvű – tudományosságáért külföldön működő magyar tudós aligha tehet”.

Mindazok a közösségek, a kisebbektől a nagyokig, melyeket (nem csak) szellemi jelenlétének támogatásával kitüntetett, igyekeztek nem hálátlanok maradni. Petőfi S. János elismert tudós volt. Három Nobel-szimpóziumon volt jelen meghívottként, sőt meghívott díszvendége is volt egy Nobel-díj-átadási ünnepségnek. (Az 1965 óta tartott Nobel-szimpóziumokon olyan tudományterületek világnagyságai tanácskoznak, melyeken áttörő jelentőségű fejlődés megy végbe, illetve amelyek kulturális vagy társadalmi jelentősége elsőrendű.) A magyar nyelvtudomány nemzetközi kapcsolatainak ápolásáért a Nemzetközi Hungarológiai Társaság 1996-ban Lotz János-éremmel tüntette ki. Tiszteleti tagja volt a Magyar Szemiotikai Társaságnak és a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének (MANYE). Díszdoktorává fogadta a Janus Pannonius Tudományegyetem (1991), a Kossuth Lajos Tudományegyetem (1996) és a Torinói Egyetem (2004), *magister emeritus*ává a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola. A Magyar Tudományos Akadémia 2007-ben választotta külső tagjává. A legnagyobb kitüntetésnek bizonyára művének a munkatársai és tanítványai általi kiteljesedését, az ő eredményeiket érezhette. Az ő hálájukat és ragaszkodásukat tanúsítja, hogy a 80. születésnapjára üdvözlése alkalmából az MTA-n rendezett ülésen, 2011. április 27-én négy előtte tisztelgő kötetet is átnyújtottak neki a magyar, olasz és német kollégák képviselőiben megjelent résztvevők.

***

Magyar fülnek legendásan csengő név a *Petőfi*, hát még ha a *Sándor* keresztnév is kapcsolódik hozzá, ráadásul többnyire csak rövidítve, növelve a személyt nem ismerőben a titokzatosság érzését. Amikor egyetemi éveim vége felé elkezdtem szövegteni problémák iránt érdeklődni, természetesen igen hamar megismerkedtem Petőfi S. János nevével. A legendás-misztikus hangzású névhez mindjárt a nagyság képzete is társult, az általam felfedezni vágyott világ nagy tudósának híre. Így aztán rendkívüli várakozással és kíváncsisággal ültem be a Miskolci Egyetem zsúfolásig telt előadótermébe, ahol Petőfi S. János tartott plenáris előadást a III. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencián, 1993 áprilisának legelején. Csak fokozatosan vált azonban ideából hús-vér emberré számomra, szűkülő köröket megtéve jutottam el a vele való találkozásig. Pár év múlva Békési Imre volt a következő láncszem. Én akkoriban a szombathelyi főiskolán tanítottam, ahová ő az akkreditációs látogató bizottság vezetőjeként érkezett. Sűrű programja közepette szakított arra időt, hogy kutatói terveimről beszéljünk, és tanácsokkal lásson el. Hamarosan Szegeden is felkerestem, és míg dolgozószobájában beszélgettünk, megcsörrent asztalán a telefon. Valami elektromos vibrálással éreztem megtelni körülöttünk a levegőt, mert rájöttem, hogy Petőfi van a vonal másik végén, és éppen folyó közös munkájukat vitatják meg. A kivételetesség érzése hatott át: abban a szobában lenni, ahol Petőfi S. János hangja szól a telefonból! Mikor letették, nem lehetett nem felfedezni Békési Imre szemében az örömet és a büszkeséget, ami csak megerősített abban, amit a pillanat kivételességéről gondoltam. Végül Debrecenbe kerültem után, az egyik Officina Textologica-konferencián találkoztunk először. Az ellentétviszony diskurzusbeli változataival s az azt jelző konnektorokkal foglalkoztam, ötvözni igyekezvén a francia pragmatikai iskolák gazdag hagyományát (melyek következtetéseit azonban korlátozott érvényűnek találtam) a szövegten megközelítésmódjával és a korpusznyelvészet eszközeivel. Nem kifejezetten az Officina

Textologica-projekt (OT) célkitűzései körébe tartozó tárgy. Professzor úr azonban érdeklődve hallgatott, igen elgondolkodtató észrevételeket tett, ellátott tanácsaival, olvasnivalóval, és rendszeres résztvevője lehettem az OT-kutatóprogram munkálatainak. A szemiotikai textológia mint elméleti keret s a lényegéhez tartozó interdiszciplináris szemlélet igen alkalmasnak és megtermékenyítőnek bizonyult az engem foglalkoztató problémák vizsgálatához. Aztán opponense lett PhD-értekezésemnek, lektora a belőle készült könyvnek. Nemcsak akkor találkoztunk, ha Debrecenben járt, vagy másutt hozott össze vele egy szakmai rendezvény programja, vagy ha telefonon beszéltünk: szinte mindenütt jelen volt, virtuálisan, ahová mentem. Francia kollégáim arcán mintha némi irigység árnyéka suhant volna át, amikor azt hallották: alkalmam volt Petőfi S. Jánossal dolgozni. És valóban: irigylésre méltónak érezhettem magam például azért is, mert épp annak a MANYE-kongresszusnak, a huszadiknak voltam fő szervezője 2010-ben, ahol az egyesület őt tiszteleti taggá választotta.

2011–12-ben az Officina Textologica sorozat angol nyelvű – mindenekelőtt az Internetre szánt, a projekt-terminológia szerint disszeminációs célzatú – számának szerkesztői munkái adták az újabb alkalmat a vele való együttműködésre. Hasznos, részletekbe menő tanácsai mellett számítottunk tőle egy rövid áttekintésre is a tudomány – a szemiotikai szövegtan s azon belül a debreceni munkálatok – állásáról, a nyomtatott változat számára. Ez az írás is abban a jókora bőrdobban maradt, melyet magával vitt az örökkévalóságba vezető útján. Számunkra nem maradt más, mint hogy a megjelenés előtt álló angol nyelvű kötetet az ő emlékének szenteljük, miközben vele szembeni adósságunkra: örökségének ápolására aszerint gondolunk, amit ő pécsi díszdoktoravató beszédének zárásaként mondott: „[a multimediális textológia] egy sokoldalúan alkalmazható átfogó elméleti keret létrehozásának igényével a legoptimálisabb munkabírással és munkaszervezéssel se művelhető eredményesen egyszemélyes vállalkozásként”⁶.

Amikor e szavait olvasom a 70. születésnapjára kiadott kötet végén, rábukkanok a benne gondosan őrzött köszönőkártyára, melyet minden szerzőnek eljuttatott, a Maceratai Egyetem fejléces borítékjában. Nevem s az ő saját kezű aláírása alatt két idézet áll. Megemlékezésemet hadd zárjam hát ezekkel, hisz nyilván ő üzen ma is ezzel a 2001. áprilisi kártyácskával:

A TEREMTMÉNY ÉNEKE

új szemmel nézni
a régi képre: ez a
mi alkotásunk
[Fodor András]

Egyetlen elégtétel, igen, egyetlen kielégülés az életben: elvégezni azt a csendes, mellékes, de szakszerűen megmívelt munkát, amelyre hajlamaid és képességeid kijelöltek, nem menekülni e munka elől a hiú „szerepbe”. Beérni azzal a megnyugvással, hogy a munkád a lehetőségig pontos volt, s talán használt is az embereknek. Ez a legtöbb, amit az élet adhat.

[Márai Sándor: *Füves könyv*]

JEGYZETEK

¹ Tóth Szergej megemlékezése az MTA Nyelvtudományi Intézetében (http://www.nytud.hu/hirek/psj/toth_szergej.pdf) (Letöltve: 2013. 06. 10.)

² Terestyéni Tamás megemlékezése az MTA Nyelvtudományi Intézetében (<http://www.nytud.hu/hirek/psj/terestyeni.pdf>) (Letöltve: 2013. 06. 10.)

³ Békési Imrénének a MANYE Petőfi S. Jánost tiszteleti taggá avató XX. kongresszusán elhangzott laudációja (<http://www.kjf.hu/manye/bekesi.doc>) (Letöltve: 2013. 06. 10.)

⁴ Voigt Vilmos megemlékezése az MTA Nyelvtudományi Intézetében (<http://www.nytud.hu/hirek/psj/voigt.pdf>) (Letöltve: 2013. 06. 10.)

⁵ Kertész Andrásnak az MTA-n elmondott laudációja (http://mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/laud_Petofi_Kertesz.pdf) (Letöltve: 2013. 06. 10.)

⁶ Petőfi S. János: Egyetemről egyetemre. Amiben éltem, amiben jelenleg élek, s amiben talán a jövő generációnak élnie lehetne. In: Andor J.–Benkes Zs.–Bókay A. (2002, szerk.) *Szöveg az egész világ*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 613.